

EMAKEELE SELTSI AASTAKOOSOLEK

Emakeele Seltsi aastakoosolek peeti 26. märtsil Tartus. Traditsioonilise teadusliku ettekande pidas Jüri Viikberg teemal „Väliseestlased ja eesti keel”.

Ettekande algul tõdeti, et küsimustele, kes on väliseestlased ja mis on väliseesti keel, ei ole seni suudetud ühest vastust anda. Kui välismaal elamine on iseenesest piisav kriteerium, siis eestlust defineerida on keerulisem: tihti ei oska ka inimene ise ennast üheselt määratleda, esineb segaabielusid, on tekkinud n-ö sõlmes sugupuud. Ka statistikat võidakse teha erinevalt, mõnes riigis on statistika aluseks rahvus, teisel taas päritolu- või sünniriik.

Väliseestlaste keele puhul ei ole võimalik rääkida homogeenest keeletarvitusest, saab arvestada arvukate idiolektidega, millel on küljes asukohamaa kõla. Kuid maades on olukord erinev: Siberis ja Rootsis on eesti keel kandunud neljandasse põlve, seega on põhjendatud kõnelda siberieesti ja rootsieesti keelest, tulevikus ehk ka kanadaeesti keelest, sest on märke, et sealgi kandub keel neljandasse põlve. Teiste riikide puhul ei ole see seni võimalik olnud, niisiis tuleb teha selget vahet, millal rääkida eesti keelest välismaal, millal väliseesti keelest. Ettekandes toodi ka rohkesti näiteid väliseestlaste keelele iseloomulikest joontest. Kokkuvõttes jõuti tõdemuseni, et väliseestlastel on kindel seos ja kontakt Eestiga, kindlasti on oluline see, et eesti keel jõuaks ühest põlvkonnast teise. Eesti keele kasutamist, levikut ja õppimist peaks toetama, nagu ka haridusministeeriumi programmid ette näevad. Samuti on väliseestlaste teema ka Emakeele Seltsi teema: on korraldatud keelepäevi,

mis on olnud väliseestlastele äärmiselt tähtsad keeleoskuse ja keeletunde säilitamise jaoks. Eesti keel välismaal on see, mida Eesti peaks toetama, ning väliseesti keel see, mida eesti teadlased peaksid uurima. Väliseestlaste keeletarvitus on indikaatoriks keele arengutele ja nähtustele, mis võivad ette tulla ka Eestis.

Koosoleku ametlikus osas esitas Emakeele Seltsi teadussekretär Annika Hussar seltsi 89. tegevusaasta aruande, mille koosolek kinnitas ühehäälselt. Revisjonikomisjoni aruande esitas revisjonikomisjoni esimees Kullo Vende, kes tõdes, et seltsi rahaasjad on korras.

Revisjonikomisjoni ettepaneku peale pikaajalised võlglast seltsist välja arvata vastas seltsi esimees Helle Metslang, et juhatus arutas seda ja otsustas esmalt mõjutada võlglasti liikmemaksu ära maksma. Helle Metslangi ja Helju Kaalu sõnul ongi saadud häid tulemusi, mõne liikmega ei ole kontakti saadud, ent paljud on võla tasunud.

Tegevliikmeks võeti vastu Piret Järvela, Elle Vaimann, Tiina Tärk, Kairi Tamuri, Eva-Liina Asu-Garcia, Maris Johannes, Tiia Neuvonen, Siiri Soidro, Helena Metslang, Leelo Padari, Martin Ehala, Petar Kehayov, Sirje Õim ning Madis Arukask.

Seltsi juhatuse ettepanekul jäeti liikmemaksu määr muutmata: töötajate liikmemaksuks jäi 75 krooni, pensionäride ja üliõpilaste liikmemaks on 25 krooni aastas.

Järgnesid juhatuse, revisjonikomisjoni ning auliikmete valimised. Juhatuse valiti Helle Metslang, Karl Pajusalu, Jüri Viikberg, Mati Erelt, Jüri

Valge, Asta Õim ja Annika Kilgi. Juhatuse voliajaks kinnitati neli aastat. Revisjonikomisjoni valiti Kullo Vende, Mari Kendla ja Sirje Mäearu. Emakeele Seltsi auliikmeks valiti Viivi Maanso, Ellen Uuspõld ja Tiit-Rein Viitso.

Elsa Pajumaa andis üle Tallinna Teadlaste Maja tänukirja Tiiu Ereltile, Jüri Viikbergile, Tõnu Tenderile, Peeter Pällile, Helju Kaalule. Ühtlasi tegi Elsa Pajumaa Emakeele Seltsile ettepaneku korraldada Eesti kooliõpilastele suvine keelelaager, koos sellega oleks ehk või-

malik moodustada ka Emakeele Seltsi noorteorganisatsioon. Jüri Valge sõnas kommentaaris, et Eesti Noorte Keeleorganisatsioon asutati juriidiliselt möödunud aasta veebruaris, see kuulub Emakeeleõpetajate Seltsi juurde ning noorte keeleorganisatsioonil on kurator ka Emakeele Seltsist. Emakeele Selts on üritanud noorte keeleorganisatsiooni kaasa tõmmata näiteks ääremaa keelepäevade korraldamisele.

EVA VELSKER

EUROOPA ARVUTILINGVISTIKA KONVERENTSIL

30. märtsist kuni 3. aprillini toimus Kreeka pealinnas Ateenas järjekordne, kaheteistkümnes Rahvusvahelise Arvutilingvistika Assotsiatsiooni Euroopa haru (EACL) konverents (vt <http://www.eacl2009.gr/conference/>). Selliseid konverentse korraldatakse alates 1983. aastast, enamasti üle aasta.

Eestist olid kohal peale allkirjutanutute veel Tartu Ülikooli doktorandid Siiri Pärkson ja Kristel Uihoaed.

Kahel esimesel päeval toimusid töö- ja õpipajad. Tööpajasid oli kokku kümme, neist ettekannete ja osavõtjate arvu poolest olid suurimad statistilise masintõlke ja loomuliku keele genereerimise alane. Osalejate hulgas oli populaarne ka intrigeeriva nimega tööpaja „Lingvistika ja arvutilingvistika koostoime: kas tõhus, halb või mõttetu?” Üheskoos otsiti vastuseid näiteks järgmistele küsimustele: 1) mida on andnud teineteisele lingvistika ja arvutilingvistika? 2) mida on õppida lingvistika ja arvutilingvistika senisest koostööst? 3) millist kasu saavad lingvistika ja arvutilingvistika teineteise paremast tundmisest? 4) missugused lingvistika ja arvutilingvistika seni puutumata alad on koostööks küpsed?

Jõuti järeldusele, et arvutilingvistika keskne eesmärk on endiselt iga loomuliku keele jaoks taaskasutatava forma-

liseeritud keeleteadmuse loomine ning et selle eesmärgini liikumine toimub sammhaaval. Hans Uszkoreit (Saarimaa Ülikool) märkis muuhulgas, et paljudes rakendustes kasutatakse juba mitmesuguseid grammatikaressursse, nt HPSG ERG (inglise keele ressursigrammatika, mis põhineb fraasistruktuurigrammatikal), LFG ParGram (mitme erineva keele paralleelne grammatika, mis põhineb leksikaal-funktsionaalsel grammatikal) ja inglise keele CCG (kombinatoorne kategooriaalne grammatika). Need rakendused on seni küll veel eksperimentaalsed, aga kui lingvistiline töötlus muutub efektiivsemaks, spetsiifilisemaks (suudab teha valikuid erinevate võimalike tõlgenduste hulgas), tõrkekindlamaks ja kiiremaks, siis oleme varsti ka esimeste tegelikus elus kasutatavate rakenduste tunnistajateks.

Õpipajasid toimus kokku neli: 1) „Kitsendatud tingimuslikud mudelid loomuliku keele töötleses”, 2) „Statistiline loomuliku keele töötleses infootsingus”, 3) „Hüvitusega masinõpe adaptiivsetes dialoogsüsteemides”, 4) „Kombinatoorne kategooriaalne grammatika loomuliku keele töötleses”.

Põhikonverents algas kutsutud ettekandega, milles Ann Copestake (Cambridge'i Ülikool) põhjendas, miks loo-

muliku keele mõistmise modelleerimisel on asjakohane piirduda vähemalt esialgu pindmise semantilise analüüsiga.

Seejärel algasid ettekanded neljas paralleelsektsioonis. Nagu märkis konverentsi avamisel programmikomitee esimees, Uppsala Ülikooli professor Joakim Nivre, saabus konverentsile kokku 360 ettekannet, millest vastu võeti 100 (28%). Kõige enam ettekandeid esitati (ja ka aktsepteeriti) kolmes valdkonnas: statistiline masintõlge, infootsing ja keeleressursid. See näitab ühtlasi, kuhu on praegu keskendunud uurimistöö. Ettekannetest oli pool suulisi ja pool stendiettekandeid.

Konverentsi teisel päeval leidsid teiste hulgas aset ka spetsiaalsed doktorantide sessioonid, kus sai kuulata kokku 12 ettekannet valmimisjärgus doktoritööde kohta. Igale tööle oli eelnevalt määratud kaks retsensenti. Doktorandile anti 20 min oma töö tutvustamiseks ja seejärel esinesid retsensendid, kes töid esile töö vourused ja puudused, andes seega ettekandjale väärtuslikku tagasisidet.

Kolmas päev algas jälle kutsutud ettekandega: Franciska de Jong (Twente Ülikool) esines teemal „Loomuliku keele automaattõõtlus ja humanitaaria: vana sideme taaselustamine”. Ta rõhutas, et humanitaarteadused saavad aidata arvutilingvistikal püstitada ja

saavutada innovatiivseid uurimiseesmärke, nende hulgas on nii semantiline analüüs, multimodaalse info töötlus, loomulikus keeles suhtlemine kui ka valminud süsteemide hindamine. Seejärel toimus demosessioon, kus esitleti 17 arvutiprogrammi mitmest arvutilingvistika valdkonnast: sisukokkuvõtete tegemine, mitmesõnaliste väljendite ekstraheerimine, loomulikus keeles suhtlemine, keelemängud jne. Allakirjutanud esitlesid koos Koblenz-Landau ülikooli arvutilingvistika professori Karin Harbuschiga programmi Elleipo, mis suudab nii saksa kui ka eesti keeles genereerida rindlausetest elliptilisi lauseid, kasutades mõlema keele puhul ühtesid ja samu reegleid korduvate lauseliikmete väljajätmiseks.

Kogu konverentsi jooksul said osavõtjad tutvuda näitusega, kus oma tegevust tutvustasid asutused ja firmad: Kreeka teadusuuringute keskus Demokritos, Ateena tehnoloogiakeskus, tehisintellekti ühing, aga ka Google.

Järgmine konverents sellest sarjast (mis on ühtlasi assotsiatsiooni ACL aastakonverents) toimub järgmisel aastal, 11.–16. juulini 2010 Uppsala Ülikoolis (vt <http://acl2010.org/>).

MARE KOIT,
HALDUR ÕIM

EESTI KEELE PÄEV PETERBURIS

18. aprillil peeti järjekordne Peterburi eestlaste eesti keele päev, mille korraldasid Emakeele Selts, Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeerium, Peterburi Eesti Kultuuriselts ja Peterburi Jaani kogudus. Kohapealne peakorraldaja oli nagu alati Külli Sulg.

Keelepäev toimus juba üheksandat korda, alates 2001. aastast on neid peetud igal aastal. Seekord saadi kokku Peterburi Rahvuste Majas, varasemad keelepäevad on olnud Jaani kirikus, ülikoolis ja Eesti Peterburi konsulaadis.

Osavõtjate arv on kõikunud 50 ja 100 vahel ning meelisteemad on olnud seotud eesti keele muutumisega, eesti keele õppe ja Peterburis elanud eestlastega. Nii oli seegi kord, kui kavas oli viis ettekannet.

Rein Saukas (Eesti Kirjandusmuuseum) kõneles Jakob Hurda rahvaluulekogust. J. Hurda rahvaluuletöid kajastavad arvud on soliidsed: 162 köidet, 114 695 lehekülge, 250 062 punkti rahvaluule kirjapanekuid 19 aasta jooksul 1400 kaastöölisel. Lisaks leivatöö 20 000 liikmeni kasvanud Peterburi

Jaani koguduse õpetajana. Esineja rääkis Jakob Hurdast enesest, ta üleskutsest „Paar palvid...”, kaastöolistest, kogumiskampaania aruannetest ja geograafilisest ulatusest.

Reili Argus (Tallinna Ülikool) võttis oma ettekande „Eesti keele omandamisest võrreldes teiste keeltega” kokku järgmiselt: „Indo-euroopa keeltega võrreldes alustavad eesti lapsed vormimoodustuse omandamist varakult ja vaevata, keskendudes kohe alguses eesti keele iseloomulikele joontele. Kolmeaastaselt on muutesüsteemi olulisem osa omandatud, vigu esineb vaid sihitise käändevalikul ja tüvevaheldusega sõnades. Kõik kategooriad-vormid, mis lapsele suunatud kõnes olemas, on selles vanuses olemas ka lapse kõnes.”

Kersti Lepajõe (Tartu Ülikool) ettekanne ajakirjandusest ja selle keelest tõi esile eesti meediale iseloomulikke suundumusi: kuidas uudisest saab üha enam arvamislugu, kuidas ajaleht muutub üha kõnekeelsemaks, kuidas teatamise asemel ennustatakse. K. Lepajõe kõneles ka sellest, kes on selle kõige taga ning missuguseid keelelisi vahendeid nad oma kommunikatiivsete eesmärkide saavutamiseks kasutavad.

Jüri Valge (Haridus- ja Teadusministeerium) käsitles oma ettekandes eesti keele ja eestluse vahekorda, tõdedes, et kumbki neist on teoreetiliselt võimalik ka teiseta, kuid koos toetavad nad teineteist ja on seetõttu arenguvõimelisemad. Konkreetsetele näidetele toetudes osutas esineja tõsiasjale, et aastatetagune lihtne suhe – eestlane on see, kes eesti keelt

räägib – on tänapäeval muutunud oluliselt keerulisemaks. Ettekandes arutleti mitmikidentiteedi ja keeleoskuse olemuse üle ning vaadeldi, missugune on eestluse ja eesti keele hoidmisel riigi osa.

Madis Arukask (Tartu Ülikool) käsitles keele ja identiteedi vahekorda laiemas, filosoofilises plaanis, osutades, et keel on ainult üks paljude kuuluvust määravate tegurite hulgas. Väga oluliseks pidas ta rahvuse liitmisel (Ernst Renani järgi) ühist kannatust. Esineja arvates peaks keele kui identiteedi hoidja osa kohta küsima neilt, kellel oma kodumaad enam pole (ingerisoomlased, vadjalased, mujale sattunud eestlased). M. Arukask analüüsis ka rahvusriikliku ja maarahva identiteedi vahekorda, võrreldes paikkondlikku murdelist (ema)-keele kasutamist riigi ja rahva ühise sümbolkeele kultiveerimisega.

Tavakohaselt käidi luterlikul Smolenski surnuaial ja pandi küünal akadeemik Wiedemanni mälestuskivi juurde. Küünal süüdati ka naabruses asuval Tartu Ülikooli rektori Georg Friedrich Parroti kalmul.

Keelepäevad on alati pakkunud võimaluse arutada eesti keele ja Peterburi eestluse probleeme. Seegi kord räägiti raamatukogu ja arhiivi säilitamisest, keeleõppest ja laste keelelaagritest. Eraldi teemaks oli juubelikeelepäeva korraldamine järgmisel aastal. Küllasti ka Jaani kiriku ehitust, imetleti planeerijate optimismi ning täideviijate jonnit ja visadust.

JÜRI VALGE

LÜHIKROONIKA

- 7.–10. juulini toimus Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis rahvusvaheline konverents Balti diasporaa kultuuripärandi kaardistamisest, mille korraldasid MTÜ Baltic Heritage Network, Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum ja Rahvusarhiiv. Osalesid

mäluasutuste spetsialistid kodumaalt ja baltlaste asukohamaadest, kultuuripärandi säilitamisega tegelevad diasporaakogukondade esindajad, akadeemilised uurijad jpt. Ligi 100 osavõtjat olid pärit 12 maalt: Eestist, Lätist, Leedust, Venemaalt, Rootsist, Soomest, Saksa-

maalt, Inglismaalt, USA-st, Kanadast, Austraaliast ja Hollandist. Konverentsil keskenduti ennekõike ajalooallikate kasutamise probleemidele ja praktikale.

- 11. augustil peeti Raikkülas Uku Masingu 100. sünniaastapäevale pühendatud kirjanduskonverents „Rännates Masingu luuleradadel”. Esimesel istungil kõneles Külliki Kuusk Uku Masingu luulest kui päevaraamatust, Aile Tooming poeedi 1930. aastate luule värsisemantikast, Lauri Sommeri teema oli Masingu hilise luule elutunne, Moonika Saarmann vaatles loodust Masingu luules. Uku Masingu luulest muusikas andsid ülevaate Ilona Runnel („Laulval rännul: Masingu tekstid muusikas”) ja Mikk Sarv („Seitsme hariunka hele isa minu lummuteli”). Päeva lõpetas kontsert-jumalateenistus Rapla Maarja-Magdaleena kirikus, jutlustas Toomas Paul.

- 21.–22. augustil korraldati Kuresaare linnuses Silve Vare 70. sünnipäevale pühendatud konverents. Avasõnavõtuga „Sõnalooime ja loov sõna” esines Krista Kerge. Juubilari ettekanne kandis pealkirja „Ülevaade eesti keele sõnapereade andmebaasi praegusest seisust”. Ülle Viks rääkis sõnapereadest EKI sõnastikuperes ja Kairit Sirts sõnapereadest tekstis, Hannu Remes võrdles soome ja eesti tuletusõpetust, Margit Langemets kõneles eesti keele nimisõna süstemaatilise polüsemiaast. 22. augustil astusid üles Mati Hint teemal „Muute- ja tuletusmorfoloogia morfonoloogiline ühtsus”, Helle Metslang kõneles liitverbidest ja Mart Rannut Silvi Varest keelepoliitikuna.

- 22. augustil toimus Jõgevamaal Voorel Mati Undi mälestusseminar „Mati Unt kui lavastaja”. Tartu Ülikooli teatriteadlane Luule Epner rääkis

sellest, kuidas Unt on Lutsu lavastanud. Kirjandusteadlane Ülo Tonts tõi kohalolijateni 1960. aastate Vanemuise ja Mati Undi. Lavastaja Ingo Normet kõneles Undist kui lavastajast ning Tartu Ülikooli kirjandusteooria dotsent Arne Merilai käsitles Undi lühiromaani „Tühirand”.

- 25. augustil toimus Eesti Keele Instituudis vana kirjakeele alane seminar, milles osalesid Tartu Ülikooli vana kirjakeele uurimiserühma esindajad ja EKI eesti piiblitõlke ajaloolise konkordantsi koostajad. Seminari esimeses pooles arutati vana kirjakeele arvutitöötamise küsimusi. Tartu Ülikooli vana kirjakeele uurimiserühmas kasutatavat arvutiprogrammi ning morfoloogilise analüüsi põhimõtteid tutvustasid Külli Habicht ja Külli Prillop. EKI eesti piiblitõlke ajaloolise konkordantsi koostajad (Annika Kilgi, Inge Käsi, Maeve Leivo ja Kristiina Ross) ning programmeerijad (Eik Hermann ja Ahti Lohk) kirjeldasid oma morfoloogilise analüüsi põhimõtteid ning töös tekkinud probleeme. Seminari teises pooles arutati kummalgi pool lähiaastatel kavas olevaid XVII ja XVIII sajandi piiblitõlkega seotud publikatsioone.

- 25. augustil kaitses Tartu Ülikoolis doktoritöö Soome eestlaste keelest Kristiina Praakli. Juhendajad olid Birute Klaas ja Anneli Sarhima, opponendid Riho Grünthal ja Anna Verschik.

- 27. augustil kaitses Tallinna Ülikoolis Margit Langemets doktoritöö „Nimisõna süstemaatiline polüsemia eesti keeles ja selle esitus eesti keelevaras”. Juhendaja oli Helle Metslang, opponendid Renate Pajusalu ja Katre Õim.